

Η εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων της Καρδίτσας

Χαντζοπλάκης Γεώργιος, Καθηγητής Δ.Ε.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τσιγγάνικος πληθυσμός στο Δήμο Καρδίτσας είναι πολυσύνθετα, πολύπλοκα και κρίσιμα. Τα τελευταία χρόνια βρίσκονται σε εξέλιξη μια σειρά από δράσεις για να δοθεί λύση στα προβλήματα αυτά, με έμφαση στο στεγαστικό, στο εκπαιδευτικό και την υγεία. Η επιτυχία μιας τέτοιας προσπάθειας προϋποθέτει την ταυτόχρονη δρομολόγηση μιας σειράς συνοδευτικών δράσεων με στόχο την πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση τόσο του τσιγγάνικου πληθυσμού όσο και του μη τσιγγάνικου πληθυσμού.

Ο Δήμος Καρδίτσας σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Καρδίτσας ίδρυσε και λειτουργεί το Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών στο πλαίσιο της Κοινωνικής Πρωτοβουλίας «Απασχόληση», Άξονας Integra. Τα Κέντρα αυτά συνεχίζουν και σήμερα να προσφέρουν τις υπηρεσίες παρ' όλο που το πρόγραμμα τελείωσε.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του δημοτολογίου και τις απογραφές του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών η τσιγγάνικη κοινότητα του Δήμου Καρδίτσας περιλαμβάνει 540 άτομα – 110 οικογένειες περίπου. Τα παιδιά, ηλικίας κάτω από 12 χρονών, το 2000 ήταν περίπου 130.

Κανένα απ' αυτά τα παιδιά ποτέ δεν πάτησε το πόδι του σε σχολείο. Και γι' αυτό δε φρόντισε ποτέ κανένας. Σύμφωνα με την έρευνα του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών Καρδίτσας, η οποία έγινε με βάση ερωτηματολόγια, κανένας Τσιγγάνος δεν έχει παρακολουθήσει καμία τάξη της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Έτσι σήμερα ο αναλφαβητισμός στους Τσιγγάνους της Καρδίτσας είναι 100%.

Ο οικισμός τους ήταν δίπλα στο βιολογικό καθαρισμό της πόλης. Η κατάσταση ήταν απαράδεκτη. Οι φωτογραφίες μιλάνε από μόνες τους.

Εικόνα 1. Ο παλιός οικισμός

Τα αποτελέσματα των προσπαθειών για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης ήταν πολύ φτωχά. Η κατάσταση ήταν απαράδεκτη. Έπρεπε να βρεθεί άμεσα χώρος για την μετεγκατάστασή τους.

Εικόνα 2. Μια συνηθισμένη κατάσταση του παλιού οικισμού

Το καλοκαίρι με τις ζέστες οι Τσιγγάνοι έφευγαν από τον καταυλισμό και πήγαιναν σε πάρκα της πόλης και σε άλλους ελεύθερους χώρους με αποτέλεσμα να υπάρχουν έντονες διαμαρτυρίες και παράπονα δημοτών. Έτσι η μετεγκατάστασή τους γινόταν πιο επιτακτική.

Διαδικασία λειτουργίας του σχολείου

Η κατάσταση του οικισμού δεν επέτρεπε σκέψεις για την εκπαίδευση των παιδιών. Όμως τίποτα δεν έπρεπε να μείνει «ως έχει».

Από το φθινόπωρο του '99 άρχισε η διαδικασία εξεύρεσης χώρου για το νέο οικισμό, αλλά και η λειτουργία ενός σχολείου για τα παιδιά αυτά. Πρέπει να πούμε ότι δεν ήταν δυνατόν αυτά τα παιδιά να γίνουν δεκτά σε σχολεία της πόλης με την υπάρχουσα κατάσταση στον οικισμό. Σπίτια χωρίς θέρμανση, χωρίς νερό, ούτε καν κρύο, με λερωμένα και λασπωμένα ρούχα. Η είσοδός τους στο σχολείο θα προκαλούσε αντιδράσεις και τραυματικές εμπειρίες στα παιδιά τα ίδια. Έτσι άρχισαν να γίνονται κάποιες σκέψεις για το σχολείο των παιδιών. Μετά από πολύ κόπο κατορθώσαμε να βρούμε μια λύση. Εξασφαλίσαμε 4 λυόμενα σπίτια, απ' αυτά που προορίζονταν για τους σεισμοπαθείς της Αττικής και τα μετατρέψαμε σε αίθουσες σχολείου. Τις εγκαταστήσαμε σε ένα γήπεδο κοντά στον οικισμό και σε συνεργασία με την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, η οποία προσέλαβε δύο αναπληρωτές δασκάλους, ξεκίνησε δειλά - δειλά να λειτουργεί ένα υποτυπώδες σχολείο.

Εικόνα 3. Το Σχολείο με τους μαθητές

Έτσι για πρώτη φορά τα τσιγγανόπουλα της Καρδίτσας αντίκρισαν δάσκαλο, είδαν βιβλία και μολύβια με την είσοδο του 21ου αιώνα, το Μάρτιο του 2000.

Επίσημα το 19ο Δ.Σ. ιδρύθηκε λίγο αργότερα, τον Αύγουστο του 2000. Οι τάξεις είναι αμιγείς τσιγγανοπαίδων στις οποίες φοιτούν παιδιά από πέντε έως και δεκατεσσάρων χρονών ή και δεκαπέντε καμιά φορά που δε γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή. Η θέση, όμως, του σχολείου κοντά στον οικισμό είχε ως αποτέλεσμα τα παιδιά να φεύγουν στα διαλείμματα και να πηγαίνουν στον οικισμό χωρίς να επανέρχονται.

Εικόνα 4. Η αίθουσα του σχολείου

Το καλοκαίρι του 2000 βρέθηκε χώρος για το νέο οικισμό και άρχισαν τα έργα τα οποία και τελείωσαν το 2001 τον Απρίλη. Στα μέσα Απριλίου ο οικισμός μεταφέρεται.

Εικόνα 5. Η Δημιουργία του νέου οικισμού

Το σχολείο συνέχισε να λειτουργεί στον ίδιο χώρο. Τα παιδιά μεταφέρονταν καθημερινά με τουριστικό λεωφορείο από τον οικισμό στο σχολείο, ενώ συγχρόνως τους δινόταν καθημερινά τυρόπιτα και γάλα.

Παρ' όλα αυτά η παρακολούθηση των μαθημάτων ήταν ελλιπής. Σχεδόν κανένα από τα παιδιά αυτά δε φοίτησε κανονικά στο σχολείο και οι διαρροές ήταν συνηθισμένο φαινόμενο. Ορισμένα από τα παιδιά αυτά εγγράφηκαν και μετά από κάποιο διάστημα διέκοψαν τη φοίτησή τους. Πολλά δε φοίτησαν καθόλου παρέμειναν κοντά στην οικογένειά τους. Έτσι κύλησε η σχολική χρονιά 2000 - 2001. Όμως τώρα τα παιδιά βρίσκονταν ήδη σε ένα άλλο περιβάλλον, πιο

ανθρώπινο. Σπίτι με νερό κρύο - ζεστό, θέρμανση, ηλεκτρικό, αποχέτευση, δρόμους. Κατά τη γνώμη μου η λειτουργία του υπάρχοντος σχολείου δε θα έπρεπε να συνεχιστεί, τουλάχιστον για παιδιά ηλικίας μέχρι 10 ή 11 ετών, τα οποία έπρεπε να ενταχθούν σε σχολεία της πόλης.

Εικόνα 6. Σημερινή άποψη του οικισμού

Βλέποντας την κατάσταση και αντιλαμβανόμενος τη σοβαρότητα του προβλήματος σε συνεργασία με το Κέντρο Υποστήριξης Πολιτών, προκάλεσα σύσκεψη τον Ιούνιο του 2001 για να εξετάσουμε την κατάσταση, ώστε τη νέα σχολική χρονιά να μην έχουμε το ίδιο φαινόμενο. Στη σύσκεψη πήραν μέρος ο διευθυντής της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ο Πρόεδρος του Συλλόγου των δασκάλων, η κα Παϊζάνου συντονίστρια του ΥΠ.Ε.Π.Θ., οι δάσκαλοι του σχολείου, ορισμένοι γονείς των παιδιών και τα μέλη του Κ.Υ.Π.. Θέλω να αναφέρω ιδιαίτερα τη συμμετοχή του καθηγητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κυρίου Αθανάσιου Γκότοβου, που είχε το πρόγραμμα της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων. Καταβλήθηκε μεγάλη προσπάθεια να πεισθούν οι δάσκαλοι ότι η λειτουργία του αμιγούς σχολείου δεν προσφέρει τίποτα και πρέπει τα παιδιά να ενταχθούν στα υπόλοιπα σχολεία της πόλης. Είναι πράγματι άξιο απορίας η εμμονή των εκπαιδευτικών στη διατήρηση του αμιγούς χαρακτήρα του σχολείου με καθαρά αντιεπιστημονικά επιχειρήματα, απορρίπτοντας ή και αμφισβητώντας τις θέσεις του κ. Γκότοβου, αρνούμενοι να δεχθούν τουλάχιστον τις εμπειρίες άλλων συναδέλφων τους.

Εικόνα 7. Νοικοκυριό στο σημερινό οικισμό

Ο διευθυντής της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης υποσχέθηκε ότι το Σεπτέμβρη του 2001 μέρος τουλάχιστον των παιδιών θα εντασσόταν στα σχολεία. Δεν έγινε απολύτως τίποτα. Η κατάσταση συνεχίστηκε. Τα αποτελέσματα τα ίδια. Φοβάμαι ότι τη νέα σχολική χρονιά αν δε γίνει κάτι θα συμβεί το ίδιο. Πρέπει ακόμα να αναφέρω εδώ ότι τα παιδιά μεταφέρονταν από το νέο οικισμό στο σχολείο με λεωφορείο, που είχε αποκτήσει ήδη ο Δήμος Καρδίτσας για το σκοπό αυτό, συνοδευόταν πάντα από δύο κοπέλες του Κέντρου Υποστήριξης Πολιτών, οι οποίες πολλές φορές μάλιστα φρόντιζαν να τα μαζεύουν από τα σπίτια ακόμα και να τα ξυπνάνε και συνεχίσαμε να τους παρέχουμε καθημερινά γάλα και τυρόπιτα με έξοδα της Σχολικής Επιτροπής.

Τα αίτια της μη συμμετοχής των Τσιγγάνων στην εκπαιδευτική διαδικασία πρέπει να αναζητηθούν στο οικογενειακό περιβάλλον, στον τύπο του σχολείου, στο ρόλο της πολιτείας και κύρια στο ίδιο το ΥΠ.Ε.Π.Θ., αλλά και στα εργασιακά προβλήματα που υπάρχουν στους γονείς τους.

Το οικογενειακό περιβάλλον δεν ενθαρρύνει τη μάθηση των παιδιών μια και οι ίδιοι οι γονείς δε γνωρίζουν γράμματα και ανησυχίες για την εκπαίδευση των παιδιών τους είναι ανύπαρκτες. Έτσι ποτέ κανένας Τσιγγάνος δε θα πιέσει το παιδί του να παρακολουθήσει το σχολείο. Απεναντίας με την πρώτη ευκαιρία θα το πάρει μαζί του σε όποια μετακίνηση κάνει.

Αλλά και τα παιδιά που τελικά κατόρθωσαν να πάνε στο σχολείο, δεν ενθουσιάζονται από το περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται δεν τους ενθουσιάζει μια και δε διαφέρει πολύ από αυτό του οικισμού τους. Η ίδια παρέα, η ίδια γλώσσα, τα ίδια παιχνίδια. Χωρίς πρότυπα και ερεθίσματα. Δάσκαλοι χωρίς πρότυπα γι' αυτά τα παιδιά. Ο ενθουσιασμός που πιθανόν να είχαν τις πρώτες μέρες γρήγορα θα τους εγκαταλείψει.

Από την άλλη μεριά η πολιτεία δεν κάνει τίποτα για να τους βοηθήσει, μια και η φοίτηση των τσιγγανοπαίδων στα κοινά σχολεία μπορεί να τους δημιουργήσει πρόβλημα.

Σημαντικός παράγοντας που καθορίζει τη φοίτηση αυτών των παιδιών στο σχολείο είναι και η απασχόληση των γονέων. Το κύριο επάγγελμα είναι αυτό του πλανοδίου πωλητή, που έχει ως αποτέλεσμα να απουσιάζει πολλές ώρες από το σπίτι, ενώ συχνά συνηθίζει να έχει μαζί του και τα παιδιά. Βέβαια οι μετακινήσεις των Τσιγγάνων σήμερα δεν είναι όπως παλιά. Οι περισσότερες είναι ημερήσιες.

Τα προβλήματα που δημιουργούνται από ένα τόσο μεγάλο ποσοστό αναλφαβητισμού στους Τσιγγάνους είναι πολλά. Οι συνέπειες από τη μη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι οδυνηρές για τους ίδιους. Αλλά και η ελληνική πολιτεία θα πρέπει να κατανοήσει ότι δεν είναι καλό και γι' αυτήν να έχει πολίτες αγράμματους. Γι' αυτό δεν μπορεί να κλείνει άλλο τα μάτια σε τέτοια φαινόμενα.

Τα στοιχεία σχετικά με τη φοίτηση των τσιγγανοπαίδων δείχνουν το μεγάλο πρόβλημα που υπάρχει. Τα στοιχεία είναι προσεγγιστικά μια και δεν υπάρχουν παρουσιολόγια και κατάλογοι με τα παιδιά που φοιτούν στο σχολείο. Για το νηπιαγωγείο πρέπει να σας πω ότι είναι ενταγμένο στα ολοήμερα. Η λειτουργία του βέβαια δεν ξεπερνά την κανονική. Απορία προκαλούν οι αριθμοί που δόθηκαν από τη Διεύθυνση της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με τη φοίτηση των νηπίων, η οποία είναι πολύ «ιδανική». Καμία απουσία.

Δημοτικό						
Εγγραφές με βάση τα πιστοποιητικά	Αρχή της σχολικής χρονιάς	Τέλος	Τίτλοι	ΤΜΗΜΑ ΤΑ	ΔΑΣΚΑΛΟΙ	ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΜΕ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ
	40	10		2	2	1
125	60	10	0	4	5	0
81	50	10	15	5	6	0
107				5	6	0
Νηπιαγωγείο						
17	15	15		2	2	0
21	21	21		2	3	0

Από τα στοιχεία του πίνακα είναι εμφανής η έλλειψη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, η χαλαρή παρακολούθηση των παιδιών, αλλά και το θολό τοπίο στην προσφερόμενη εκπαίδευση στα παιδιά αυτά. Θα ήθελα ακόμη να αναφέρω την παντελή απουσία του Σχολικού Συμβούλου στο σχολείο αυτό.

Εύκολα γίνεται κατανοητό ότι το σχολικό σύστημα που ακολουθείται δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνικής αυτής ομάδας (έλλειψη γραπτού λόγου, δυσκολίες παρακολούθησης και αφομοίωσης μαθημάτων, έλλειψη προσχολικής αγωγής, πολιτισμικές ιδιαιτερότητες κ.ά.). Ένα αμιγές σχολείο τσιγγανοπαίδων στην καλύτερη περίπτωση να αναπαράγει Τσιγγάνους. Η λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου των Σοφάδων του Νομού Καρδίτσας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα προς αποφυγή. Ο σκοπός, όμως, πρέπει να είναι η πλήρης κοινωνική ένταξη των Τσιγγάνων. Το εκπαιδευτικό σύστημα μαζί με κάποια μέτρα απασχόλησης θα παίξει καθοριστικό ρόλο προς την κατεύθυνση αυτή.

Οι προτάσεις μου απ' αυτήν την μικρή εμπειρία είναι οι παρακάτω:

- Άμεση ένταξη των παιδιών μέχρι και 10 ετών στα σχολεία της πόλης
- Λειτουργία σχολής γονέων μέσα στον οικισμό
- Απογευματινά ενισχυτικά μαθήματα σε χώρο κοντά στον οικισμό
- Λειτουργία σχολείου ενηλίκων
- Δάσκαλοι με επιμόρφωση στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Με την παρουσία μου αυτή και τις προτάσεις μου φιλοδοξώ να συμβάλω στην ομαλή κοινωνική ένταξη των Τσιγγάνων της Καρδίτσας για το καλό των ίδιων αλλά και της τοπικής κοινωνίας γενικότερα.